

Μελέτιος Μεταξάκης (1926-1935): Ο Οραματιστής Αλεξανδρινός Προκαθήμενος

/ [Γνώμες](#)

**«Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες [...]»**

[Κ. Π. Καβάφη, «Θερμοπύλες», Ποιήματα, Ίκαρος, 2014]

- **Του Μητροπολίτη Σελευκείας Θεόδωρου (Καθηγητής της Πατριαρχικής Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Κρήτης)**

Με τους στίχους του Αλεξανδρινού Ποιητή, σήμερα, 28 Ιουλίου, η σκέψη μας στρέφεται με σεβασμό και τιμή στη μνήμη μιας κορυφαίας εκκλησιαστικής μορφής, του πεφωτισμένου και χαλκέντερου μακαριστού Πάπα και Πατριάρχη Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής κυρού Μελετίου Μεταξάκη. Η απροσδόκητη εκδημία του εξηντατετράχρονου Μελετίου, η οποία συνέβη στις 28 Ιουλίου του 1935, σηματοδότησε το τέλος μιας χρυσής εποχής στην ιστορία του Αλεξανδρινού Θρόνου. Ο Μεταξάκης, με καταγωγή από την κώμη Παρσάς (Μεταξοχώριον) του

νομού Λασιθίου Κρήτης, υπήρξε αναμφισβήτητα μία από τις πλέον σημαντικές εκκλησιαστικές προσωπικότητες της εποχής του. Με την ακούραστη δράση του, άφησε ανεξίτηλα τα ίχνη του στις επόμενες γενιές και προσδιόρισε σε μεγάλο βαθμό την πορεία της Αλεξανδρινής Εκκλησίας για πολλές δεκαετίες μετά την κοίμησή του. Η πρωθιεραρχική του διακονία στον Θρόνο του Αποστόλου Μάρκου διήρκεσε από το 1926 έως το 1935, μια περίοδο γεμάτη ριζικές αλλαγές και τεράστιες προκλήσεις.

Ένας από τους κεντρικούς άξονες του οράματος του ρηξικέλευθου Μελετίου ήταν η αντικατάσταση του μοναρχικού και συγκεντρωτικού συστήματος, το οποίο ανέκαθεν επικρατούσε ως τρόπος διοίκησης στην Εκκλησία των Αλεξανδρέων, με το Συνοδικό Πολίτευμα. Ως ένθερμος υπέρμαχος της συνοδικότητας, αντιλαμβανόταν τη λειτουργία των εκκλησιαστικών πραγμάτων αποκλειστικά υπό το πρίσμα της συλλογικής συνοδοιπορίας.

Για να κάνει αυτό το όραμα πραγματικότητα, προχώρησε σε συγκεκριμένες καινοτόμες και τολμηρές ενέργειες:

- Επέκτεινε τη λειτουργία του Συνοδικού Θεσμού, επιδιώκοντας την τακτική σύγκληση της Ιεράς Συνόδου και καθιερώνοντάς την ως μόνιμο θεσμό.
- Θεσμοθέτησε την κεντρική εκκλησιαστική διαχείριση επί των διοικητικών ζητημάτων μέσω της εξέτασής τους από την Ιερά Σύνοδο, υποχρεώνοντας τον Πατριάρχη να αποφαινεται μόνο «εν Συνόδω».
- Αύξησε σημαντικά την Ιεραρχία του Θρόνου.
- Επί των ημερών του, συντελέστηκαν πέντε αρχιερατικές εκλογές πεπαιδευμένων Αρχιμανδριτών σε Μητροπολιτικούς Θρόνους, με αποτέλεσμα η Ιεραρχία να αποτελείται πλέον από εννέα εν ενεργεία Μητροπολίτες, οι οποίοι συμμετείχαν ισότιμα στις συνοδικές εργασίες.
- Ίδρυσε νέες Μητροπόλεις, όπως αυτές της Καρθαγένης και της Ιωαννουπόλεως, με σκοπό την καλύτερη διαποίμανση του ποιμνίου, το οποίο μετανάστευε σε άλλες περιοχές της Αφρικής λόγω της οικονομικής κρίσης και του αιγυπτιακού εθνικισμού.

Η θητεία του συνέπεσε με μια ταραγμένη εποχή για την Αίγυπτο, η οποία είχε αποκτήσει την ανεξαρτησία της το 1922. Η σταδιακή επέλαση του αιγυπτιακού εθνικισμού, καθώς και η κατάργηση του καθεστώτος των Διομολογήσεων, δημιουργούσαν ένα ασφυκτικό πλαίσιο. Σε αυτό το κλίμα, ο ιθαγενής ορθόδοξος πληθυσμός (κυρίως οι Συρορθόδοξοι πιστοί) άρχισε να διεκδικεί το αποκλειστικό

δικαίωμα συμμετοχής στην Πατριαρχική εκλογή μόνο για τους Αιγύπτιους υπηκόους, με σκοπό τον αποκλεισμό των πιστών ελληνικής υπηκοότητας.

Ο ασυμβίβαστος Μελέτιος αντέδρασε σθεναρά, υπερασπιζόμενος την ελληνορθόδοξη ιδιοπροσωπία του Θρόνου. Εκτιμούσε ότι η εξασφάλιση του δικαιώματος των Ελλήνων υπηκόων να μετέχουν απρόσκοπτα στην εκλογή ήταν ζήτημα «εκ των ων ουκ άνευ». Για να ξεπεράσει τον σκόπελο των πολιτικών πιέσεων και των κρατικών παρεμβάσεων από τις Αιγυπτιακές Αρχές, επέλεξε την οδό της κανονικότητας:

- Στήριξε τις θέσεις του στην Ορθόδοξη Εκκλησιολογία και στο Κανονικό Δίκαιο, εξοβελίζοντας κάθε προσπάθεια εισαγωγής εθνοφυλετικών κριτηρίων.
- Θεσμοθέτησε, με την Πατριαρχική Διάταξη του 1934, ένα σύστημα όπου η τελική φάση της εκλογής του Πατριάρχη ανήκε αποκλειστικά στην Ιερά Σύνοδο.
- Με αυτόν τον τρόπο διασφάλισε ότι η εκλογική ψήφος συνδεόταν άρρηκτα με την Κανονική Παράδοση και όχι με πολιτικά προαπαιτούμενα ή κρατικές εγκρίσεις.

Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι αυτό το κανονικό σύστημα εκλογής που ψηφίστηκε το 1934, παρέμεινε σε ισχύ έως το 2002, αποδεικνύοντας τη μοναδική διορατικότητα του μεγάλου αυτού ανδρός.

Πέρα από τα θεσμικά, ο Πατριάρχης Μελέτιος επέδειξε τεράστιο έργο στην καθημερινή λειτουργία της Εκκλησίας. Προχώρησε στη ριζική αναδιοργάνωση των Πατριαρχικών Δικαστηρίων, εκδίδοντας το 1934 σχετικό Οργανισμό, ο οποίος προέβλεπε την πρόσληψη ορθόδοξων νομικών επιστημόνων (λαϊκών) που είχαν τουλάχιστον πενταετή δικηγορική εμπειρία. Με αυτόν τον τρόπο, η Δικαιοσύνη συγχρονίστηκε με τους κανόνες της Πολιτικής Δικονομίας, χωρίς όμως να χάσει τον εκκλησιαστικό της χαρακτήρα.

Στον οικονομικό τομέα, φρόντισε για τη δημιουργία της Πατριαρχικής Οικονομικής Επιτροπής και την ψήφιση Κανονισμού, καθιερώνοντας ένα κεντρικό οικονομικό οργανισμό. Η Επιτροπή αυτή ανέλαβε τη διαχείριση των προσόδων της Αρχιεπισκοπής, των Μητροπόλεων και των ιδρυμάτων τους.

Επιπλέον, ο Μελέτιος έδωσε οριστική, κανονική λύση στο χρόνιο Σιναϊτικό Ζήτημα, υπογράφοντας Συμφωνία που ρύθμιζε το καθεστώς του εν Καίρω Σιναϊτικού Μετοχίου. Η Συμφωνία αναγνώρισε την κανονική εποπτεία του Πατριάρχη Αλεξανδρείας στους Σιναΐτες αδελφούς που βρίσκονταν στο έδαφος της δικαιοδοσίας του.

Τέλος, το 1928, έδωσε λύση στο ευαίσθητο ημερολογιακό ζήτημα. Με συνοδική απόφαση, έγινε δεκτό στο κλίμα του Πατριαρχείου το μετερρυθμισμένο Ιουλιανό Ημερολόγιο (Νέο Ημερολόγιο), χωρίς, ωστόσο, η μεταβολή αυτή να συνεπάγεται αλλαγή του Πασχαλίου (εορτολογίου). Όταν προέκυψαν αντιδράσεις από παλαιοημερολογητικούς κύκλους, αυτές κατευνάστηκαν με την παρέμβαση των Ελληνικών Διπλωματικών Αρχών.

Το μεγαλύτερο ίσως επίτευγμα του Μελετίου Μεταξάκη, που αναδεικνύει με τον πιο emphaticό τρόπο το οικουμενικό του πνεύμα και συνδέει άμεσα την εποχή του με το σήμερα, ήταν η θεσμική κατοχύρωση της δικαιοδοσίας του Αλεξανδρινού Θρόνου σε ολόκληρη την Αφρικανική Ήπειρο. Βασιζόμενος σε μια διασταλτική ερμηνεία του 28ου Κανόνος της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου της Χαλκηδόνας, υποστήριξε ότι καμία άλλη Εκκλησιαστική Αρχή δεν δικαιούται να ασκήσει πνευματική κυριότητα επί των Ορθοδόξων της Αφρικής, πλην του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Μέσα σε μόλις δύο χρόνια από την ανάρρησή του στον Θρόνο, κατάφερε να επεκτείνει τη δικαιοδοσία της Εκκλησίας του σε ολόκληρη την ήπειρο.

Σχεδόν ένα αιώνα αργότερα, αυτό το ρηξικέλευθο και οραματικό βήμα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της σημερινής πραγματικότητας. Η σύγχρονη διακονία του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, υπό την σοφή και πνευματοφόρο καθοδήγηση του ακαμάτου Προκαθημένου του, της Α. Θ. Μακαριότητος του Πάπα και Πατριάρχου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής κ.κ. Θεοδώρου Β΄, του Κρητός, το οποίο σήμερα επιτελεί ένα γιγαντιαίο ιεραποστολικό, ανθρωπιστικό και ποιμαντικό έργο από τις ακτές της Μεσογείου έως το Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας, πατάει γερά στα θεμέλια που έθεσε ο Πατριάρχης Μελέτιος. Οι νέες Μητροπόλεις που ίδρυσε τότε για να στεγάσουν τον απόδημο Ελληνισμό, εξελίχθηκαν σήμερα σε φωτεινούς φάρους της Ορθοδοξίας που αγκαλιάζουν τους γηγενείς αφρικανικούς πληθυσμούς, κάνοντας πράξη το οικουμενικό μήνυμα του Ευαγγελίου.

Η μνήμη του μακαριστού Αλεξανδρινού Προκαθημένου δεν αποτελεί απλώς μια ιστορική αναφορά σε έναν δραστήριο εκκλησιαστικό ηγέτη. Είναι υπενθύμιση ότι οι μεγάλες αλλαγές στην Εκκλησία θεμελιώνονται με όραμα, διορατικότητα και πίστη στους θεσμούς.

Ο Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης υπήρξε ένας πραγματικός οραματιστής και αναμορφωτής. Σε μια εποχή έντονων εθνικών και πολιτικών ανταγωνισμών, δεν εγκλωβίστηκε σε μικροπολιτικές, αλλά αντιμετώπισε την Εκκλησία ως έναν θρησκευτικό και υπερεθνικό οργανισμό. Σήμερα, 28 Ιουλίου, ανακαλούμε τη μνήμη του με ευγνωμοσύνη, αναγνωρίζοντας πως η ζωτικότητα και το κύρος του, πλέον, ακτινοβολούντος Πατριαρχείου Αλεξανδρείας οφείλει πολλά στη δική του

πεφωτισμένη και δυναμική πρωθιεραρχική διακονία.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

Θεόδωρος Μεϊμάρης (Δευτερεύων των Πατριαρχικών Διακόνων, νυν Μητροπολίτης Σελευκείας), Η εκλογή και η αναγνώρισις του Μελετίου Μεταξάκη ως Πατριάρχου Αλεξανδρείας (1925-1927), εκδ. Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2016.

Θεόδωρος Μεϊμάρης (Μ. Αρχιδιάκονος, νυν Μητροπολίτης Σελευκείας), Η αναδιοργάνωσις του Αλεξανδρινού Θρόνου επί Μελετίου Μεταξάκη (1926-1936), εκδ. Αντ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη 2019.